

LES 1 HET GRIEKSE ALFABET

A. GRAMMATICA

1.1 De taal van het Nieuwe Testament

Het Nieuwe Testament is geschreven in het Grieks. Maar deze constatering is niet voldoende en heeft nadere aanvulling nodig. Het Grieks was voor en in de dagen van het ontstaan van de geschriften van het NT wel de ‘wereldtaal’, het werd gesproken door het gewone volk in al de landen die rondom de Middellandse Zee liggen, maar het moet worden onderscheiden van het klassieke Grieks, dat geschreven en gesproken werd in het Griekse culturele centrum Athene en het gebied eromheen: Attica. Dit klassieke Grieks is grammaticaal moeilijker dan het Hellenistische Grieks dat ook wel Koinè genoemd wordt.

In de steden die door Alexander de Grote en zijn opvolgers waren gebouwd en in de landen die werden veroverd en in de koloniën die door de Grieken waren gesticht rondom de Middellandse Zee werd het Grieks als voertaal verspreid en gesproken. Dat gebeurde niet in de eerste plaats door de geleerden, staatslieden, dichters en schrijvers, maar door soldaten, kolonisten, kooplieden, enz. Deze gebruikten geen moeilijke en diepzinnige woorden en ingewikkelde zinnen.

Dit Koinè, letterlijk *gemeenschappelijke taal*, is dus veel eenvoudiger. De grammatica minder ingewikkeld, de zinsbouw simpeler, de aanspraak directer. Daarbij komt dat dit volksgrieks in elk land ook zijn eigen kleur kreeg.

In dit volksgrieks is dus het NT geschreven. Het was naast het Aramees de tweede taal van veel mensen in Israël. We vinden daarom veel Hebraïsmen en Semitische zinsconstructies in het NT. In de laatste les vind je daarvan een aantal voorbeelden. In deze Basis cursus zal - indien nodig - gewezen worden op het verschil tussen het klassieke Grieks (KG) en het Koinè (K).

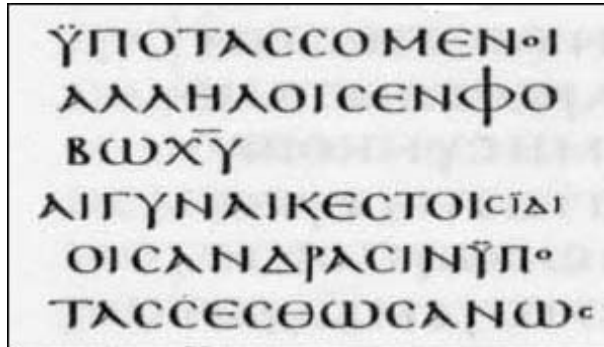
Het Romeinse Rijk in de eerste eeuwen van onze jaartelling

1.2 Overzicht van de Griekse letters met naam en uitspraak

Kleine letter	Hoofdletter	Naam	Uitspraak	Bijzonderheden
α	Α	alfa	ă, ā	kort ('dan') of lang ('daan')
β	Β	bêta	b	
γ	Γ	gamma	g	zoals in het Franse woord 'garçon'
δ	Δ	delta	d	
ε	Ε	epsilon	è, ě	zoals in 'het', 'de' of 'een'
ζ	Ζ	dzêta	dz	
η	Η	êta	ê	zoals in het Franse woord fenêtre, ook wel zoals in het Engelse woord 'hey'
θ	Θ	thêta	th	zoals in Engelse woord 'father'
ι	Ι	jota	ï, ī	kort ('dit') of lang ('niet')
κ	Κ	kappa	k	
λ	Λ	lambda	l	
μ	Μ	mu	m	
ν	Ν	nu	n	
ξ	Ξ	xi	ks	zoals in 'box'
ο	Ο	omikron	ō	kort zoals in 'hok'
π	Π	pi	p	
ρ	Ρ	rho	r	
σ ς	Σ	sigma	s	
τ	Τ	tau	t	
υ	Υ	upsilon	u, oe	'i' of 'ie', of 'u', zoals in het Franse 'tu' of 'oe' zoals in het Engelse 'to put'
φ	Φ	phi	f	
χ	Χ	chi	ch	zoals in 'schaatsen'
ψ	Ψ	psi	ps	
ω	Ω	omega	oo	lang

Enkele opmerkingen bij bovenstaand schema

1. De γ klinkt als 'ng' in ons woord 'angst' als hij voor een gutturaal staat. Dat zijn de letters γ, κ, ξ en χ.
2. De sigma heeft twee vormen. Aan het einde van een woord wordt hij als een ς geschreven. Maar sommige uitgevers gebruiken alleen maar de slotvorm.
3. Er zijn twee vormen voor de letter o: de *omikron* en de *omega*. O-mikron betekent letterlijk 'kleine o' en o-mega betekent 'grote o'.
4. De υ kan zowel als i, ie, u of oe worden uitgesproken. Zie ook de algemene opmerkingen hieronder in de paragraaf 'uitspraak' (1.4).
5. Hoofdletters worden gebruikt voor namen, voor het begin van een zin of tekstgedeelte. Maar uitgevers zijn hierin niet allemaal eenduidig. Dit heeft te maken met het feit dat in sommige oude handschriften alleen maar hoofdletters worden gebruikt (z.g. majuskels) of alleen maar kleine letters (z.g. minuskels).

Voorbeeld van een majuskel: Codex Sinaiticus: Efeziërs. 5:21 (ged) en 22(ged)

1.3 Tweeklanken

Het Grieks kent 7 tweeklanken:

Tweeklank	Uitspraak	Voorbeeld
αι	ai	klinkt als in het Nederlands
ει	ei	klinkt als in het Nederlands of zoals in het Engelse 'freight'
οι	oi	klinkt als in het Nederlands, of zoals in het Engelse 'oil'
αυ	au	klinkt als in het Nederlands
ευ ηυ	ui	klinkt zoals in ons woord 'huis'
ου	oe	klinkt zoals in ons woord 'voet'
υι	oe-wie	klinkt als twee letters, denk aan het Franse woordje 'oui' of het Engelse 'queen'

Elke andere combinatie van twee letters moet je uitspreken als twee letters.

1.4 Uitspraak

Er zijn verschillende manieren om het Grieks uit te spreken. In deze methode volgen we de uitspraak die sinds Erasmus gangbaar is. Deze uitspraak is anders als de uitspraak van het Grieks ten tijde van het Nieuwe Testament. Hoe die laatste uitspraak exact was is moeilijk te achterhalen, ook omdat het Grieks een grote variatie aan dialecten kende ten tijde van het Nieuwe Testament. De Erasmiaanse uitspraak verschilt ook op een aantal punten van de uitspraak van het moderne Grieks.

1.5 Spiritus

Wanneer een woord met een klinker of tweeklank begint staat er een komma of z.g. spiritus *boven* (bij de kleine letters) of *ervoor* (bij de hoofdletters). Deze geeft aan dat die klinker met een ademtocht moet worden uitgesproken.

De *spiritus lene* lijkt op een gewone komma: ' (letterlijk: zachte ademtocht) en is bij de uitspraak niet hoorbaar.

Voorbeeld: ἀγαθος 'agatos' (= goed).

De *spiritus asper* lijkt op een omgekeerde komma: ` (letterlijk: harde ademtocht). Deze moet voor de klinker of tweeklank als een 'h' worden uitgesproken.

Voorbeeld: ἁμαρτια 'hamartia' (= zonde).

Bij *tweeklanken* staat de spiritus op de tweede klinker: εὐαγγέλιον 'uiangelion' (= evangelie, goede boodschap).

Ook als een woord begint met de letter rho (ρ of P) staat er een spiritus asper boven (bij de kleine letter) of ervoor (bij de hoofdletter). In het Nederlandse kunnen we dat niet hoorbaar maken.

Voorbeeld: ῥαββι 'rabbi' (= meester).

1.6 Jota subscriptum

Soms zie je de jota *onder* in plaats van *achter* de *lange* klinkers α , η en ω staan. Deze jota is een wezenlijk onderdeel van de oorspronkelijke tweeklank. Als de klinker kort is dan wordt de jota er gewoon achter gezet. In de praktijk wordt de jota subscriptum meestal uitgesproken.

Voorbeelden:

τῶ 'tooi' (= lidwoord *de* of *het* in de 3^e naamval enkelvoud)

τοῖς 'tois' (= lidwoord *de* of *het* in de 3^e naamval meervoud)

1.7 Accenttekens

Het Grieks kent 3 accenttekens. Ze staan altijd boven de woorden. Het zijn:

de acutus: ´	Voorbeeld: δόξα 'doksa' (= heerlijkheid)
de gravis: `	Voorbeeld: θεός 'theos' (= God)
de circumflexus: ^	Voorbeeld: δούλος 'doelos' (= knecht)

Een accentteken geeft oorspronkelijk de *toonhoogte* aan, niet de nadruk die op de beklemtoonde lettergreep ligt. Zo geeft de acutus aan dat de toonhoogte van die lettergreep omhoog gaat. Bij de gravis gaat de toonhoogte omlaag. De circumflexus geeft aan dat de stem eerst omhoog gaat en daarna iets omlaag.

De accenttekens zijn een wezenlijk onderdeel van het woord. Ze moeten dus altijd geschreven worden. Sommige woorden, die hetzelfde worden geschreven, maar een andere betekenis hebben, onderscheiden zich alleen van elkaar door hun accentteken. De aard en de plaats van het accentteken kunnen afhankelijk zijn van de vorm van het woord (verbuiging) en van de positie in de zin.

Een acutus kan alleen op de laatste, voorlaatste of derde lettergreep van achteren staan. Het maakt niet uit of ze lang of kort zijn. Als echter de laatste lettergreep lang is, dan kan de acutus alleen op een van de twee laatste lettergrepen staan.

De accenttekens kunnen samen met de spiritus lene of asper boven één klinker staan aan het begin van het woord. In dat geval staan de spiritus lene en asper *voor* de acutus en de gravis en *onder* de circumflexus.

Voorbeelden:

ἄγγελος 'angelos' (= engel, bode)

ὁς 'hos' (= degene, die)

εἷς 'heis' (= één)

Als een tweeklank niet als tweeklank moet worden uitgesproken, maar als twee afzonderlijke letters, dan staat er een dubbele punt (trema) boven de tweede letter:

Voorbeeld:

Ἰησαΐας 'Jesaja'. αι is hier geen tweeklank, vandaar dat boven de jota een trema staat.

Dus: Je-sa-ja. ια is nooit een tweeklank.

Lesblok 1-1

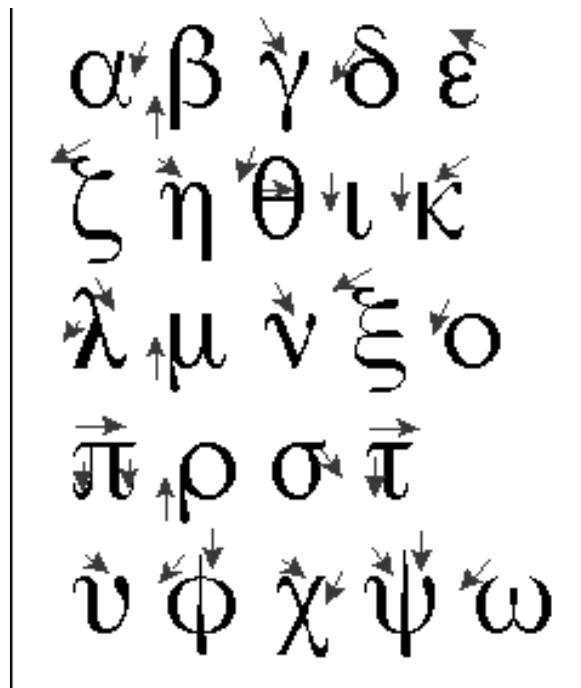
1.8 Punctuatie

In de Griekse handschriften van het Nieuwe Testament staan geen leestekens. Ook de woorden zijn niet van elkaar gescheiden. Er is ook geen indeling in hoofdstukken en verzen. Pas in veel later tijd heeft men leestekens toegevoegd. De punctuatie wijkt in sommige gevallen af van onze gebruikelijke punctuatie.

Waar wij een puntkomma zetten of een dubbele punt, staat er in het Grieks een punt rechtsboven · of een komma , en het vraagteken wordt weergegeven met ;

1.9 Het schrijven van Griekse letters

Het volgende overzicht geeft aan hoe je de Griekse letters het beste kunt schrijven. Bij het schrijven niet de accentekens en de jota subscriptum vergeten!

Bron: www.ibiblio.org/koine/greek/lessons/alphabet.html

B. DE PRAKTIJK

We gaan het bovenstaande nu in de praktijk brengen. In deze methode gaan we daarin vooral uit van het evangelie van Marcus. We behandelen de tekst woord voor woord. Tussen de tekst wordt steeds verwezen naar de paragrafen van de grammatica. Het eerste vers van het eerste hoofdstuk luidt als volgt:

Ἀρχῆ	Je ziet eerst een <i>spiritus lene</i> voor de hoofdletter A. Bij hoofdletters staat hij er altijd voor (1.5). De <i>spiritus lene</i> spreken we niet uit. De laatste letter heeft als accentteken een <i>gravis</i> (1.7). Deze lettergreep geven we dus de klemtoon, zodat de uitspraak wordt: <i>archè</i> . Dit woord betekent: <i>begin</i> of <i>heerschappij</i> .
τοῦ εὐαγγελίου	Bij het eerste woord zie je boven de tweeklank ου een <i>circumflexus</i> (1.7). Je spreekt het uit als 'toe'. Het is een lidwoord (lw) en het staat in de tweede naamval of <i>genitivus</i> (gen). De 1 ^e naamval of <i>nominativus</i> (nom) hiervan is ὁ ('hoo'). Het tweede woord begint met de tweeklank ευ. Bij een tweeklank staat de <i>spiritus lene</i> boven de tweede klinker, hier dus boven de υ. Verder zie je tweemaal een γ achter elkaar. Je moet dit dus uitspreken als <i>ng</i> , de γ staat immers voor een gutturaal (1.2, opm. 1). De klemtoon valt op de ι. Je ziet hier aan het einde van het woord 3 klinkers. Maar ιο is geen bestaande tweeklank, ου is dat wel. De volledige uitspraak wordt dus: ui-ang-gè-li-ou. Ook dit woord staat in de tweede naamval of <i>genitivus</i> . De eerste naamval of <i>nominativus</i> is εὐαγγέλιον (ui-ang-gè-li-on). Let op de verspringing van de klemtoon. De vertaling luidt: ... <i>van het evangelie</i> of <i>goede boodschap</i> .
Ἰησοῦ Χριστοῦ	We hebben hier te maken met een eigennaam (eig) en een titel, vandaar beide woorden beginnen met een hoofdletter. Het eerste begint bovendien met een klinker en je ziet daarom een <i>spiritus lene</i> ervoor staan. Ook staat net als bij τοῦ bij allebei de woorden een <i>circumflexus</i> op de υ. De uitspraak luidt: 'Jèsoe Christoe.' De woorden staan ook nu allebei in de <i>genitivus</i> en ze betekenen ... <i>van Jezus Christus</i> .
[υἱοῦ θεοῦ].	Je ziet dat deze woorden tussen teksthaken staan. Dat betekent dat er handschriften zijn, waarin ze ontbreken. Het eerste woord bestaat uit twee keer een tweeklank: υἱ en ου. Boven de ι van υι zie je een <i>spiritus asper</i> staan. Dat betekent dus dat je dit woord met een 'h' moet beginnen. Let ook verder weer op de <i>circumflexus</i> boven de υ bij beide woorden. De uitspraak luidt: hoewie- oe the- oe . Ook nu staan deze woorden weer in de <i>genitivus</i> . De <i>nominativus</i> luidt: υἱός, <i>zoon</i> en θεός, <i>God</i> . De betekenis is dus <i>zoon van God</i> .

C. VERDIEPING

Bij elke les staat een blokje VERDIEPING. Daarvoor heb je het *Lexicon Nieuwe Testament nodig* (Skandalon, 2009, ISBN 978 90 76564 80 7) Elke les krijg je opdracht om één of meer woorden daaruit te bestuderen. Een woordartikel bestaat steeds uit de volgende onderdelen:

Alg: hier vind je de betekenis van het Griekse woord in de algemene profane (buiten-Bijbelse) betekenis.

LXX: dit is de aanduiding voor de Septuaginta, de Griekse vertaling van het Oude Testament die reeds enkele eeuwen voor het begin van onze jaartelling is gemaakt. In de artikelen wordt nagegaan of een woord dat in het NT voorkomt ook in de LXX gebruikt wordt en zo ja, welke Hebreeuwse woorden ermee worden vertaald. Alle Hebreeuwse aanhalingen worden in het Nederlands weergegeven, zodat iemand die geen Hebreeuws kent toch daarmee zijn of haar voordeel kan doen.

NT: Ten slotte wordt gekeken hoe en waar het woord in het NT voorkomt. Voor de gebruikte afkortingen verwijs ik je naar de bijlage AFKORTINGEN achterin het boek.

Opdracht

Bestudeer het werkwoord ἀγαπάω en het zelfstandig naamwoord ἄγιος.

Ruimte voor aantekeningen:

D. OEFENINGEN

1. Schrijf alle Griekse letters – zowel hoofd- als kleine letters - minstens vijfmaal over.

α						Α					
β						Β					
γ						Γ					
δ						Δ					
ε						Ε					
ζ						Ζ					
η						Η					
θ						Θ					
ι						Ι					
κ						Κ					
λ						Λ					
μ						Μ					
ν						Ν					
ξ						Ξ					
ο						Ο					
π						Π					
ρ						Ρ					
σ						Σ					
ς											
τ						Τ					
υ						Υ					
φ						Φ					
χ						Χ					
ψ						Ψ					
ω						Ω					

2. Wat staat hier? Schrijf het in kleine letters over.

	Hoofdletters	Kleine letters	Betekenis
a.	ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ		
b.	Ὁ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ		
c.	ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ		
d.	ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ		
e.	ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΙΩΑΝΝΟΥ		

3. Lees hardop de volgende tekst (Mc 1:2). Het gaat er niet om dat je al begrijpt wat je leest. Het gaat zuiver om de uitspraak. In de volgende les komen we op dit gedeelte terug.

2 Καθὼς γέγραπται ἐν τῷ Ἡσαΐα τῷ προφήτῃ· ἰδοὺ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδὸν σου·

4. Oefen de uitspraak met behulp van de volgende woorden en leer hun betekenis.

Bij elke les staat een aantal te leren woorden. Het zijn meestal woorden, die in diezelfde of volgende lessen aan de orde komen. Ze zijn verdeeld in vier groepen:

1. kleine woordjes, voorzetsels, persoonlijke voornaamwoorden, enz.
2. andere woorden, zoals bijvoeglijke en zelfstandige naamwoorden
3. werkwoorden en
4. eigennamen.

5. Leer de volgende woorden:

groep 1			
γάρ	want	ὃς	degene, die
γε	enne, wel	πρό + 2 ^e naamval	voor
groep 2			
δέ	maar, eh	ἀγαθός	goed
ἐάν	indien, als	ἀγάπη	liefde
εἰ (zonder accent)	indien	ἄγγελος	bode
εἶ (met accent)	jij bent	ἁμαρτία	zonde
εἰς	één	ἀρχή	begin, heerschappij
ἐν + 3 ^e naamval	in, aan, ter plaatse	αὐτός	hij
ἰδοὺ	zie!	γράμμα	letter, schrift
καθώς	zoals, naargelang	δόξα	heerlijkheid
καί	en, ook, zelfs	δοῦλος	slaaf, knecht

δύναμις	kracht, vermogen
εὐαγγέλιον	goede boodschap
θεός	God
κύριος	heer
ὁδός	weg
προφήτης	profeet
ῥαββί	meester
υἱός	zoon

groep 3

βαίνω	gaan, lopen
βάλλω	werpen

γράφω	schrijven
θέλω	willen
λαμβάνω	nemen, grijpen
λέγω	zeggen, noemen
λύω	losmaken
νικάω	overwinnen
ποιέω	maken, doen

groep 4

ὁ Ἰησοῦς	Jezus
----------	-------

σοφία

ἀπαύγασμα γάρ ἐστιν φωτὸς αἰδίου
καὶ ἔσοπτρον ἀκηλίδωτον τῆς τοῦ θεοῦ ἐνεργείας
καὶ εἰκὼν τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ

Wijsheid 7:26

Wijsheid

is een afschijnsel van het eeuwige licht
en een onbevleete spiegel van Gods werkende kracht
en een beeld van zijn goedheid.